

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η ανάπτυξη μιας εθνικής στρατηγικής και ενός αναλυτικού οδικού χάρτη δράσεων για την ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού και της Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας. Στο πλαίσιο του Έργου που εκπονήθηκε πραγματοποιείται μια ενδελεχής ανάλυση και διερεύνηση των θεμάτων που αφορούν την Ανταγωνιστικότητα, την Επιχειρηματικότητα της Γνώσης, τις Δεξιότητες του Ανθρώπινου Δυναμικού, τους Μηχανισμούς-Εργαλεία-Δίκτυα για την Ανάπτυξη της Καινοτομίας και της Οικονομίας της Γνώσης, και τέλος τις Στρατηγικές Ανάπτυξης του Ανθρώπινου Δυναμικού. Τα θέματα αυτά εντάσσονται στο ευρύτερο σύστημα έρευνας, τεχνολογίας, καινοτομίας και διάχυσης γνώσης και διακρίνονται σε τρεις Πυλώνες εκ των οποίων ο Α΄ Πυλώνας εστιάζει στη καινοτόμο επιχειρηματικότητα, ο Β΄ Πυλώνας δίνει έμφαση στην ανάλυση της έρευνας και καινοτομίας και ο Γ΄ Πυλώνας στο ανθρώπινο δυναμικό.

Σε πρώτο στάδιο έγινε μια προσπάθεια καταγραφής και αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης, σε επόμενο στάδιο της μελέτης διατυπώθηκαν στρατηγικές προτεραιότητες πολιτικής και τέλος πραγματοποιήθηκε η κατάστρωση ενός αναλυτικού σχεδίου δράσης (action plan) για τη διαμόρφωση ενός μακροπρόθεσμου στρατηγικού πλαισίου που θα ενθαρρύνει την Καινοτόμο Επιχειρηματικότητα και την ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού με απώτερο στόχο τη δημιουργία στρατηγικού πλεονεκτήματος για την ελληνική οικονομία μέσα από την ανάδειξη ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου.

Οι μακροοικονομικές συνθήκες στην Ελλάδα στις αρχές του 2013 έχουν διαμορφωθεί στο δυσμενέστερο σημείο τους, με την ανάγκη για την σταθεροποίηση να είναι πλέον επιτακτική. Μετά την έναρξη της εγχώριας δημοσιονομικής κρίσης, στο πλαίσιο του οικονομικού προγράμματος που εφαρμόζει το ελληνικό κράτος, το επιχειρηματικό-παραγωγικό σύστημα αντιμετωπίζει μία κρίσιμη πρόκληση για τη μετάβαση προς ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο εντάσεως γνώσης και τεχνολογίας. Παράλληλα, το ελληνικό επιχειρηματικό σύστημα πρέπει να ενεργοποιηθεί άμεσα στο να ακολουθήσει με αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο τις προκλήσεις και τις απαιτήσεις που απορρέουν από την νέα ψηφιακή και παγκοσμιοποιημένη οικονομία, αλλά και να αποκτήσει τη δυνατότητα να τις επηρεάσει. Η εφαρμογή μιας εθνικής στρατηγικής με προσανατολισμό την μετεξέλιξη των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της ελληνικής επιχειρηματικότητας θα πρέπει να στοχεύει στη χρήση εργαλείων γνώσης και νέων τεχνολογιών και στην αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού. Η χάραξη ενός εθνικού οδικού χάρτη και στρατηγικού σχεδιασμού που εστιάζει στην έρευνα, τη καινοτομία και την εξωστρέφεια για την αναχαίτιση της παρατεταμένης ύφεσης και την επίτευξη σταθερής οικονομικής ανάκαμψης η οποία ταυτόχρονα θα είναι εναρμονισμένη με τους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» της ΕΕ για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.

Η μελέτη αυτή έρχεται λοιπόν να συνεισφέρει στο σχετικό δημόσιο διάλογο καταθέτοντας τις στρατηγικές κατευθύνσεις και ένα αναλυτικό οδικό χάρτη (road map) δράσεων για να υποστηριχθούν αυτές οι κατευθύνσεις. Στόχος της μελέτης είναι να διαμορφωθεί το στρατηγικό σχέδιο για την δημιουργία ενός νέου ποιοτικά αναβαθμισμένου αναπτυξιακού προτύπου συνολικά για την ελληνική οικονομία με επίκεντρο τη γνώση και την καινοτομία.

Το είδος όμως της αναπτυξιακής δυναμικής που πρέπει να δημιουργήσουμε πρέπει να έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά σε σχέση με το προηγούμενο πρότυπο που ακολουθήθηκε στην χώρα. Αναζητούμε λοιπόν μια ποιοτικότερη ανάπτυξη με επίκεντρο τη γνώση, την τεχνολογία, την καινοτομία, με μοχλό την επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης και με την υποστήριξη ενός ευφυούς και αποτελεσματικού αναπτυξιακού κράτους.

Στο νέο αυτό αναπτυξιακό πρότυπο βασικός μοχλός θα είναι:

- Η καινοτόμος επιχειρηματικότητα, ή η επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης. Είναι ο αναγκαίος μηχανισμός για την αποτελεσματική αξιοποίηση και μετατροπή της «οικονομικά χρήσιμης» γνώσης σε οικονομική δραστηριότητα, για τον εμπλουτισμό, την ανανέωση και την αναβάθμιση του επιχειρηματικού ιστού της ελληνικής οικονομίας.
- Η αποτελεσματική σύνδεση της έρευνας με την επιχειρηματική δραστηριότητα, σε ένα πλαίσιο παραγωγής και αξιοποίησης γνώσης παντού και για όλους.
- Το αναβαθμισμένο και με ικανότητα δημιουργικής σκέψης ανθρώπινο δυναμικό, καθώς η ανάπτυξη - και η κατάλληλη οργάνωση και διαχείριση- του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την παραγωγή, τη διάχυση και την αξιοποίηση της γνώσης.

Συνολικά, μια αναπτυξιακή επιλογή αυτού του τύπου μπορεί να συμβάλλει:

- στην ανασυγκρότηση και τον εμπλουτισμό του παραγωγικού δυναμικού,
- στην έξοδο από τη βαθειά και παρατεταμένη ύφεση,
- στην επανένταξη της ελληνικής οικονομίας σε μια τροχιά ποιοτικής, υψηλής μεγεθυντικής δυναμικής και εντέλει διατηρήσιμης ανάπτυξης, και
- στη βελτίωση της θέσης της στον διεθνή καταμερισμό εργασίας στο νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον

Τα μέσα και οι μηχανισμοί για να υπηρετηθεί αυτό το νέο αναπτυξιακό πρότυπο είναι η βέλτιστη αξιοποίηση κάθε χρηματοδοτικού εργαλείου, η μετεξέλιξη δομών που έχουν επιδείξει επιτυχίες και η αναμόρφωση άλλων που έχουν αποδεδειγμένα αποτύχει.

Δομικά η μελέτη διακρίνεται σε τρεις πυλώνες:

- Καινοτόμος επιχειρηματικότητα, όπου η έμφαση δίνεται στο εγχώριο επιχειρηματικό / παραγωγικό σύστημα και στα χαρακτηριστικά του
- Εθνικό σύστημα έρευνας και καινοτομίας, όπου η έμφαση δίνεται στις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις του επιχειρηματικού / παραγωγικού συστήματος με τους υπόλοιπους φορείς δημιουργίας και διάχυσης της γνώσης (πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα κτλ)
- Ανθρώπινο δυναμικό, όπου αναλύονται τα βασικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου κεφαλαίου στην Ελλάδα και οι αντίστοιχες πολιτικές που έχουν εφαρμοστεί στην εκπαίδευση / κατάρτιση και δια βίου μάθηση.

ΠΥΛΩΝΑΣ Α: ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Η έννοια της καινοτομίας αναφέρεται με συστηματικό τρόπο τα τελευταία χρόνια ως ένα χαρακτηριστικό το οποίο πρέπει να ενισχύσουμε στην ελληνική οικονομία ώστε ο νέος αναπτυξιακός κύκλος να έχει περισσότερο βιώσιμα χαρακτηριστικά. Πράγματι εν τω μέσω μια επώδυνης διαδικασίας δημοσιονομικής προσαρμογής η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών μέσω της ενίσχυσης της καινοτομίας τους αποτελεί στόχο υψηλής προτεραιότητας προκειμένου η χώρα να ανταπεξέλθει στις σύγχρονες απαιτήσεις της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και να αντιμετωπίσει τα προβλήματα βιωσιμότητας των επιχειρήσεων. Άλλωστε η πίεση από τις νέες αναδυόμενες οικονομίες που γνωρίζουν ταχύτετους ρυθμούς ανάπτυξης (Κίνα, Ινδία, Ρωσία κλπ.), κάνει ακόμα πιο επιτακτική την ανάγκη αλλαγών και προσαρμογών που θα διευκολύνουν τη δημιουργία των προϋποθέσεων για μια ισχυρότερη δυναμική εξωστρέφειας.

Η μείωση του κόστους εργασίας αποτελεί μια παράμετρο για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων. Και υπάρχουν σίγουρα μια σειρά από καινοτόμες προσεγγίσεις και νέες μεθόδους παραγωγής, οργάνωσης της εργασίας κτλ που μπορούν να υποστηρίξουν αυτή τη διαδικασία, εκτός του εργαλείου του μισθού. Ωστόσο, θα πρέπει να γίνει σαφές ότι η δραστική και συνεχής μείωση του κόστους εργασίας είναι μάλλον αδιέξοδη και σίγουρα δεν είναι κοινωνικά αποδεκτή ή επιθυμητή. Άλλωστε πάντα σε κάποιο σημείο του πλανήτη ένα συγκεκριμένο προϊόν / υπηρεσία θα παράγεται με φθηνότερο εργατικό κόστος. Σήμερα είναι η Κίνα, η Μαλαισία, το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές, αύριο θα είναι χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής.

Στο πλαίσιο αυτό η μόνη κοινωνικά αποδεκτή και μακροχρονίως αποτελεσματική επιλογή για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας είναι αυτή που δίνει έμφαση σε αξιοποίηση της τεχνολογίας, στη διάχυση της γνώσης παντού, στην επένδυση στον ανθρώπινο παράγοντα και τελικά στην καλλιέργεια μιας καινοτόμου επιχειρηματικότητας που να βασίζεται στη γνώση (knowledge-based entrepreneurship). Δηλαδή στην καρδιά αυτής της διαδικασίας προσαρμογής – που έχει εξαιρετικά επίκαιρο και επείγοντα χαρακτήρα στην Ελλάδα σήμερα - βρίσκεται η καινοτομία και το κατά πόσο το συνολικό σύστημα έρευνας και καινοτομίας της χώρας προωθεί τη δημιουργικότητα, την επιχειρηματικότητα που βασίζεται στη γνώση, τις επενδύσεις, τη διάχυση της τεχνολογίας σε όλους τους κλάδους της οικονομίας.

Μακροπρόθεσμα, με δεδομένη την αυξανόμενη και σταδιακά αναβαθμιζόμενη παρουσία νέων οικονομικών και τεχνολογικών υποκειμένων (επιχειρήσεις, περιοχές, χώρες όπως π.χ. οι γνωστές BRICs) στην παγκόσμια αγορά, το κύριο πρόβλημα εντοπίζεται στη στρατηγική θέση του εγχώριου παραγωγικού και επιχειρηματικού συστήματος στον εξελισσόμενο διεθνή καταμερισμό εργασίας. Το ελληνικό παραγωγικό σύστημα φαίνεται να έχει περιέλθει σε μια κατάσταση στρατηγικού «εγκλωβισμού» (stuck in the middle) στο πεδίο των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων. Δυσκολεύεται να απαντήσει σε μίαν αμφίπλευρη ανταγωνιστική πίεση που προέρχεται: α) Από τους «φθηνούς παραγωγούς», δηλαδή από επιχειρήσεις που

δραστηριοποιούνται σε χώρες χαμηλού κόστους εργασίας αλλά διαρκώς αναβαθμίζεται, και β) από τους «ποιοτικά υπέρτερους παραγωγούς», που δραστηριοποιούνται σε χώρες υψηλού βιοτικού επιπέδου και σημαντικών τεχνολογικών και παραγωγικών ικανοτήτων και των οποίων τα προϊόντα (αγαθά και υπηρεσίες) σε σύγκριση με τα ελληνικά είτε είναι επαρκώς διαφοροποιημένα και διακριτά είτε υπερτερούν με κριτήριο τη σχέση προσφερόμενης ποιότητας/ τιμής. Μακροσκοπικά, η κατάσταση αυτή γίνεται αντιληπτή από τον σχετικά μικρό αριθμό επώνυμων ελληνικών προϊόντων στη διεθνή αγορά και την απουσία μιας κρίσιμης μάζας μεγάλων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων με διεθνή παρουσία.

Επίσης, ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που καταγράφονται στην Ελλάδα κατευθύνεται σε δραστηριότητες με πελάτη τον τελικό καταναλωτή (φαινόμενο της ρηχής επιχειρηματικότητας). Τα νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα εμφανίζουν χαμηλή καινοτομικότητα προϊόντος και δεν δημιουργούν νέες νησίδες αγοράς. Το επιχειρηματικό σύστημα χρειάζεται να μεταβεί από την αθρόα αλλά μικρού μεγέθους επιχειρηματικότητα του ελεύθερου επαγγελματία, της οικογενειακής επιχειρηματικότητας, στην ποιοτική επιχειρηματικότητα με υψηλές δυνατότητες ανάπτυξης, με εμπλουτισμό του επιχειρηματικού συστήματος με επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας, η αναλογία των οποίων στο σύνολο των επιχειρήσεων παραμένει προς το παρόν μικρή.

Οι ελληνικές ΜΜΕ πετυχαίνουν πολύ υψηλές επιδόσεις σε νέα οργανωσιακή καινοτομία ή νέα καινοτομία μάρκετινγκ με την Ελλάδα να συγκαταλέγεται μάλιστα στις ηγέτιδες χώρες της ΕΕ-27 για τον εν λόγω δείκτη. Ωστόσο, αυτού του είδους η καινοτομία χαρακτηρίζεται περισσότερο ως μη-τεχνολογική με χαμηλή προστιθέμενη αξία στο οικονομικό σύστημα. Επίσης, οι ελληνικές επιχειρήσεις εμφανίζουν σχετικά καλές επιδόσεις σε θέματα καινοτομίας προϊόντος/ διαδικασιών υστερούν όμως στην ένταση της καινοτομίας, καθώς οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν συνιστούν καινοτομία για την επιχείρηση και όχι τόσο για την αγορά

Παρά το γεγονός πως το ελληνικό παραγωγικό σύστημα φαίνεται να πετυχαίνει ικανοποιητικές καινοτομικές επιδόσεις, οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να αναπτυχθούν και παραμένουν μικρές. Πιθανές ερμηνείες για το παράδοξο καινοτομίας στην Ελλάδα συνιστούν ο διαρθρωτικός χαρακτήρας της καινοτομίας (μη-τεχνολογική καινοτομία) και η απουσία μηχανισμού δημιουργίας νέας γνώσης από το ελληνικό επιχειρηματικό σύστημα. Με άλλα λόγια οι επιχειρήσεις δεν διαθέτουν την κατάλληλη δομή και οργάνωση πχ τμήμα R&D και στελέχωση ώστε να μπορούν να παράγουν διαχρονικά νέες ιδέες και νέα γνώση και αδυνατούν έτσι να δημιουργήσουν μια συστημική καινοτομία.

Η υπερβολική παρουσία ατομικών έως πολύ-πολύ μικρών επιχειρήσεων σε συνδυασμό με την απουσία μεγεθυντικής δυναμικής (απουσία δηλαδή high-growth επιχειρήσεων) και την έλλειψη μιας συνεργατικής κουλτούρας με άλλες επιχειρήσεις και οργανισμούς, η «ρηχότητα» των νέων εγχειρημάτων και η γενικότερη εσωστρέφεια σε μεγάλο μέρος του συστήματος αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες ανάπτυξης και παγίωσης μιας δυναμικής συνιστώσας καινοτόμου επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο του ελληνικού επιχειρηματικού συστήματος.

Επιπρόσθετα, οι ελληνικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν ιδιαίτερος χαμηλά ποσοστά στις καινοτομίες που χαρακτηρίζονται ως νέες για την παγκόσμια αγορά. Αυτό υποδηλώνει πως

στο σημερινό περιβάλλον των παγκοσμιοποιημένων αγορών οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα δεν είναι σε θέση να δημιουργήσουν βιώσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε διεθνές επίπεδο και μειώνεται σημαντικά η πιθανότητα να ακολουθήσουν επιτυχώς μία στρατηγική διεθνοποίησης που θα μπορούσε να επιφέρει σημαντική ανάπτυξη προς τις ίδιες. Η εσωστρεφής αυτή στρατηγική συμπεριφορά των επιχειρήσεων πιθανώς να διαβρώσει και το όποιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έχουν αποκτήσει.

Οι μεγάλες επιχειρήσεις κατά κύριο λόγο αντλούν γνώση από την αλυσίδα αξίας της επιχείρησης. Ωστόσο, σημαντικά περιορισμένες πηγές γνώσης για τις επιχειρήσεις αποτελούν τόσο η συμμετοχή σε ερευνητικά προγράμματα όσο και οι συνεργασίες με τα πανεπιστήμια. Αυτό σηματοδοτεί πως στο παραγωγικό σύστημα στην Ελλάδα υπάρχουν κρίσιμοι ελλείποντες κρίκοι που θα μπορούσαν να έχουν σημαντική συμβολή στη δημιουργία νέας γνώσης και την εμπορική αξιοποίηση της καινοτομίας.

Άλλες υστερήσεις του ελληνικού επιχειρηματικού-παραγωγικού συστήματος που καταγράφονται από την παρούσα στρατηγική μελέτη αφορούν:

- Τον υψηλό φόβο αποτυχίας για την έναρξη νέων επιχειρηματικών προσπαθειών και την περιορισμένη προβολή της επιχειρηματικότητας από ΜΜΕ αναφορικά με τη κουλτούρα καινοτομίας.
- Την άτολμη κινητικότητα εργασίας ανθρώπινων πόρων που σχετίζονται με την επιστήμη και τη τεχνολογία αναφορικά με το ανθρώπινο δυναμικό.
- Την μη-αξιοποίηση εξειδικευμένου προσωπικού που θα μπορούσε να συντελέσει στη σύνδεση των ερευνητικών αποτελεσμάτων με την αγορά.
- Την τάση μεταβολής της σύνθεσης του διαρθρωτικού χαρακτήρα της επιχειρηματικότητας από επιχειρηματικότητα ευκαιρίας σε επιχειρηματικότητα ανάγκης λόγω της κρίσης.
- Την ελλιπή δικτύωση των επιχειρήσεων, ώστε να επιτυγχάνουν συνέργειες σε επίπεδο καινοτομίας.
- Τη χαμηλή ένταση του ανταγωνισμού σε κλάδους εντάσεως γνώσης, γεγονός που συνδέεται και με την πτωτική πορεία των ξένων άμεσων επενδύσεων, δηλαδή την περιορισμένη εισροή τεχνολογίας στις εγχώριες αγορές προϊόντος / υπηρεσιών.
- Τα σχετικά υψηλά εμπόδια επιχειρηματικότητας που προκύπτουν από το κανονιστικό πλαίσιο.
- Τον εσωστρεφή χαρακτήρα της επιχειρηματικότητας της Ελλάδας μέχρι την έναρξη της κρίσης, που αντανάκλαται στη φτωχή συμβολή του εξαγωγικού τομέα σε προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας.
- Τη σταθερότητα του φορολογικού συστήματος για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα. Πέρα από τα ζητήματα της εύρεσης του άριστου συντελεστή φορολογίας, η ίδια η φορολογική μεταχείριση των δαπανών E&A θα μπορούσε να αναμορφωθεί ώστε να συνιστά ένα ουσιαστικό κίνητρο για διεξαγωγή E&A.

Συνολικά οι καλές καινοτομικές επιδόσεις των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα αντισταθμίζονται από τον διαρθρωτικό χαρακτήρα της επιχειρηματικής καινοτομίας και τούτο διότι πρόκειται περισσότερο για ενσωμάτωση τεχνολογίας/γνώσης και λιγότερο για

παραγωγή νέας γνώσης. Ως εκ τούτου, το μοντέλο διάχυσης γνώσης και καινοτομίας στην Ελλάδα στηρίζεται κυρίως στην απορρόφηση και την ενσωμάτωση γνώσης και την αντιγραφή-υιοθέτηση-μεταφορά τεχνολογίας και όχι στη διαδικασία δημιουργίας γνώσης και νέας τεχνολογίας από τις ίδιες τις επιχειρήσεις.

Αποτελεί πλέον κοινό τόπο πως οι χρηματοδοτικοί περιορισμοί, που είναι ιδιαίτερος υψηλοί στην Ελλάδα ιδίως μετά την έναρξη της κρίσης, αποτελούν ένα βασικό εμπόδιο για την έναρξη νέων επιχειρηματικών προσπαθειών, για την επιβίωση των υφιστάμενων επιχειρήσεων, αλλά και για την ανάπτυξη, την εξωστρέφεια και την καινοτομικότητα των επιχειρήσεων. Εκτός όμως από την πιστωτική ασφυξία λόγω της κατακόρυφης μείωσης παροχής δανείων από τις τράπεζες προς τις επιχειρήσεις, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά τη ρευστότητα και την επενδυτική ικανότητα των επιχειρήσεων, άλλες εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης, όπως τα κεφάλαια υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου (venture capital) ή εθνικές και κοινοτικές επιδοτήσεις είναι σχετικά περιορισμένες.

Έτσι, οι επενδυτές που παρέχουν κεφάλαια για την εκκίνηση μιας νέας επιχειρηματικής δραστηριότητας (π.χ. κεφάλαια σποράς/ seed capital) και για την υποστήριξη μιας νεοϊδρυθείσας επιχείρησης στα πρώτα κρίσιμα στάδια της ζωής της, όπως οι επιχειρηματικοί άγγελοι και οι επενδυτές κεφαλαίων υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου, θα πρέπει να ενισχύονται μέσω φορολογικών κινήτρων. Επίσης θα πρέπει να παρέχεται καλύτερη πληροφόρηση σε σχέση με τη χρηματοδοτική υποστήριξη νέων επιχειρημάτων είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, θα πρέπει να ενθαρρύνονται οι νέες εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης που απευθύνονται σε νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις (π.χ. πλατφόρμες για crowd-sourcing). Ουσιαστικά ο θεσμός του venture capital στη χώρα μας δεν έχει το μέγεθος την εξειδίκευση και τελικά ίσως τη «ζήτηση του προϊόντος» που θα επέτρεπε την ομαλή ανάπτυξή του. Έτσι τελικά κατέληξε στο να τοποθετεί κεφάλαια με «κλασσικά» κριτήρια του τραπεζικού συστήματος, δηλαδή σε επενδύσεις όσο το δυνατόν χαμηλότερου κινδύνου. Τέλος, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν πόροι από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία για τη δημιουργία υποστηρικτικών χρηματοδοτικών εργαλείων μικρής κλίμακας (microfinance schemes) στο πλαίσιο των αντίστοιχων επενδυτικών προτεραιοτήτων της Ε.Ε.

Σε αυτό το δυσμενές πλαίσιο είναι απαραίτητο οι αρμόδιοι φορείς να δώσουν ιδιαίτερη έμφαση στην ενθάρρυνση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας στοχεύοντας στην ανάδειξη τομέων τεχνολογικής «αιχμής» μέσα από τους οποίους αναμένεται να βελτιωθεί μακροπρόθεσμα η παραγωγικότητα και η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Κεντρική συνιστώσα αυτής της στρατηγικής προτεραιότητας πρέπει να αποτελέσει η συγκέντρωση των πόρων κρατικών ενισχύσεων σε μια ενιαία δράση μακράς διάρκειας, με παράλληλη εστίαση σε έναν περιορισμένο αριθμό κλάδων «αιχμής», ο προσδιορισμός των οποίων θα προκύπτει κατόπιν τεκμηριωμένης ανάλυσης και θα επικαιροποιείται σε τακτά χρονικά διαστήματα π.χ. ανά διετία, προκειμένου να αντανakλά τις εξελισσόμενες τάσεις της αγοράς, καθώς και τις προτεραιότητες των πολιτικών στήριξης και ενθάρρυνσης της έρευνας και καινοτομίας στην χώρα. Ενδεικτικούς κλάδους «αιχμής» με κριτήρια την υψηλή ένταση σε τεχνολογία και γνώση συνιστούν οι δραστηριότητες ανάπτυξης λογισμικού, η παραγωγή εξοπλισμού και συστημάτων εκμετάλλευσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η διαχείριση

της εφοδιαστικής αλυσίδας (logistics), η διαχείριση αποβλήτων, οι θεματικές μορφές τουρισμού, η πληροφορική, το λογισμικό και η βιοτεχνολογία. Επομένως, η υλοποίηση της συγκεκριμένης κατεύθυνσης ως εθνικής στρατηγικής μπορεί να αποτελέσει βασικό άξονα έξυπνης εξειδίκευσης (smart specialization) της ελληνικής οικονομίας και του επιχειρηματικού τομέα, χτίζοντας έτσι τις βάσεις για μια μακροπρόθεσμη και έξυπνη ανάπτυξη (smart growth).

Συνολικά, η πολιτική για την προώθηση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας- που συνιστά ένα πολυδιάστατο φαινόμενο- απαιτεί τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός συστήματος δημόσιων πολιτικών ή από λειτουργική άποψη μιας πλατφόρμας πολιτικών που συνδυάζει και ενοποιεί πολιτικές για την έρευνα και την τεχνολογία, την καινοτομία, τις ΜΜΕ, την επιχειρηματικότητα, την εκπαίδευση και τα πανεπιστήμια, την απασχόληση και τις περιφέρειες.

Ο συνδυασμός της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας οδηγεί στην καινοτόμο επιχειρηματικότητα: δηλ. σε νέες επιχειρήσεις που βασίζονται κυρίως σε νέες ιδέες, και μερικές φορές, αλλά όχι πάντοτε, σε αποτελέσματα ερευνητικής δραστηριότητας. Οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις έχουν μια σχετικά υψηλή δυναμική ανάπτυξης και μπορεί να γίνουν μελλοντικές «γαζέλες». Η ενθάρρυνση αυτού του τύπου της επιχειρηματικότητας έχει συγκεντρώσει το έντονο ενδιαφέρον τόσο των διαμορφωτών πολιτικής όσο και της ακαδημαϊκής κοινότητας. Όμως οι πολιτικές που ευνοούν την καινοτόμο επιχειρηματικότητα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο μιας ολιστικής ή συστημικής πολιτικής για την προώθηση του επιχειρείν. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο αντιμετωπίζονται μια σειρά από ζητήματα, όπως η ανάπτυξη και υποστήριξη επιχειρηματικής κουλτούρας, η ενσωμάτωση της επιχειρηματικότητας στην εκπαίδευση, θεσμικά, νομικά και γραφειοκρατικά ζητήματα που εμποδίζουν την ίδρυση νέων επιχειρήσεων, θέματα που αφορούν στην ευέλικτη αγορά εργασίας, χρηματοδότηση εκκίνησης των επιχειρήσεων, καθώς και συμβουλευτική υποστήριξη των εκκολαπτόμενων επιχειρηματιών προκειμένου να κάνουν την ιδέα τους πράξη. Η αποτελεσματικότητα της καινοτόμου επιχειρηματικότητας ως αυτόνομης πολιτικής είναι επομένως αμφίβολη όταν το γενικότερο επιχειρηματικό κλίμα δεν είναι ευνοϊκό, ο επιχειρηματικός ιστός είναι ασθενής κλπ. Επίσης, η αποκλειστική εστίαση σε ευκαιρίες που αναδεικνύονται στους κλάδους υψηλής τεχνολογίας μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να μην αξιοποιούνται αντίστοιχες και τεχνικο-οικονομικά ενδιαφέρουσες ευκαιρίες σε κλάδους χαμηλής τεχνολογίας.

Είναι, επίσης, σημαντική η πολιτική για την επιχειρηματικότητα που συνδέεται με την ενεργοποίηση και υποστήριξη ομάδων με ειδική πρόσβαση στη γνώση και εξοικείωση με την αξιοποίηση της γνώσης, της τεχνολογίας και των αποτελεσμάτων έρευνας και ανάπτυξης. Οι νέοι άνθρωποι, και ιδιαίτερα αυτοί υψηλών προσόντων και μάλιστα αυτοί που έχουν τεχνολογικό υπόβαθρο και αντιμετωπίζουν θετικά το ενδεχόμενο δημιουργίας της δικής τους επιχείρησης (techno-starters) , θα πρέπει να ενθαρρυνθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Ειδικότερα, η ουσιαστική επαφή του ανθρώπινου κεφαλαίου μιας κοινωνικής ομάδας που είναι πιο εκτεθειμένη σε επιστημονικές και τεχνολογικές γνώσεις, αρκετά νωρίς (δηλαδή κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών τους), με το επιχειρείν, θα αυξήσει το ειδικό βάρος

ενός συγκεκριμένου είδους επιχειρηματικότητας ευκαιρίας, δηλαδή της τεχνολογικής επιχειρηματικότητας. Ως εκ τούτου, τα ευρωπαϊκά συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα μπορούσαν να συμβάλουν προς αυτή την κατεύθυνση με την ανάπτυξη των κατάλληλων δεξιοτήτων, την τόνωση του επιχειρηματικού πνεύματος των νέων φοιτητών και την παροχή αρχικής βοήθειας σε επιχειρηματικές δραστηριότητες τους (επώαση δραστηριοτήτων, υψηλή εποπτεία, καθοδήγηση και δικτύωση των νέων επιστημόνων, συμβουλευτική υποστήριξη κλπ.)

Επιπλέον, η ενθάρρυνση των αρχικών σταδίων της επιχειρηματικής δραστηριότητας θα πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω με την ενεργοποίηση και την υποστήριξη- μέσω coaching- ομάδων ερευνητών προκειμένου να διαμορφώσουν επιχειρηματικά σχέδια για την αξιοποίηση και μετατροπή ερευνητικών αποτελεσμάτων σε καινοτόμα προϊόντα και καινοτόμες διεργασίες και με την υποστήριξη spin-off επιχειρήσεων από ερευνητικά ιδρύματα και πανεπιστήμια.

Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα μιας τέτοιας εθνικής στρατηγικής μπορεί να μετριάζεται αν η κουλτούρα επιχειρηματικότητας σε μια χώρα δεν είναι επαρκώς ανεπτυγμένη. Επίσης, η πολιτική για την προώθηση της επιχειρηματικότητας θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις συγκεκριμένες ανάγκες, τις ικανότητες, και τις θεσμικές δομές κάθε εθνικού συστήματος καινοτομίας.

Επίσης, πέρα από ορισμένα γενικότερα μέτρα ενίσχυσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της λειτουργίας των επιχειρήσεων, υπάρχει ανάγκη για στοχευμένες πολιτικές ανάλογα με το μέγεθος, αλλά και με την ηλικία και κυρίως τη φάση του κύκλου ζωής της επιχείρησης. Στο πλαίσιο αυτής της θεώρησης πρέπει να διακρίνουμε- παρά τις επικαλύψεις- μεταξύ της πολιτικής για την ενίσχυση των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ), της πολιτικής για την προώθηση της κοινής (συνηθισμένης) επιχειρηματικότητας και της πολιτικής για την ανάπτυξη της καινοτόμου επιχειρηματικότητας. Θα πρέπει, πάντως, να επισημανθεί ότι ο μετασχηματισμός μια επιχείρησης που έχει προέλθει από μια «απλή συνήθη επιχειρηματική πρωτοβουλία» σε μια επιχείρηση που αποτελεί προϊόν «καινοτόμου επιχειρηματικότητας» δεν είναι ούτε απλός ούτε εύκολος. Η πολιτική για την επιχειρηματικότητα διαχειρίζεται ένα ευρύτερο φάσμα θεμάτων που αναφέρονται στη σύλληψη και τη διαμόρφωση της επιχειρηματικής ιδέας και γενικότερα αποσκοπεί στη δημιουργία ενός ευνοϊκού οικοσυστήματος που περιλαμβάνει πολλούς φορείς που εμπλέκονται και επηρεάζουν την ίδρυση και τη μεγέθυνση περισσότερων νέων εγχειρημάτων.

Ο γενικότερος σκοπός είναι η διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος, μιας περιρρέουσας ατμόσφαιρας και ενός συστήματος υποστήριξης που θα καλλιεργήσει την ανάδειξη νέων επιχειρηματιών/ επιχειρηματικών ομάδων, θα διευκολύνει την υλοποίηση νέων καινοτόμων ιδεών και την εκκίνηση νέων επιχειρήσεων, και θα υποστηρίξει την αρχική τους μεγέθυνση.

Οι στρατηγικές προτεραιότητες που προτείνονται από την παρούσα μελέτη για την ενθάρρυνση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας μπορούν να κωδικοποιηθούν στις ακόλουθες:

1. Ενίσχυση της εξωστρέφειας και της διεθνοποίησης των επιχειρήσεων υψηλής προστιθέμενης αξίας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ακόμη και των πολλών μικρών επιχειρήσεων).
2. Ενίσχυση της κουλτούρας/κλίματος ανάληψης πρωτοβουλιών, δημιουργικότητας, καινοτομίας και της πρακτικής της συνεργασίας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης που αποτελούν το υπόβαθρο για την ενδυνάμωση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας.
3. Ενεργοποίηση του δημόσιου τομέα για την ενθάρρυνση της ζήτησης για καινοτομία (public procurement for innovation).
4. Προώθηση νέων, ευέλικτων, εναλλακτικών και σύγχρονων χρηματοδοτικών εργαλείων και σχημάτων.
5. Ευρεία διάχυση, διείσδυση και χρήση ΤΠΕ στο επιχειρηματικό-παραγωγικό σύστημα και ανάπτυξη της ψηφιακής επιχειρηματικότητας.
6. Ανάπτυξη της «ανοικτής» καινοτομίας και της αξιοποίησης ανοιχτών δημόσιων διαθέσιμων δεδομένων και ανοιχτού περιεχομένου (open access, open data, open content) στο επιχειρηματικό-παραγωγικό σύστημα και για την ανάπτυξη της ψηφιακής επιχειρηματικότητας.
7. Ενίσχυση της νέας καινοτόμου επιχειρηματικότητας σε τομείς τεχνολογικής «αιχμής».
8. Ενίσχυση επιχειρηματικής δράσης από συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού και ενθάρρυνση κοινωνικής επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο μιας ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς.
9. Ενίσχυση υιοθέτησης πράσινων τεχνολογιών για τη μείωση της περιβαλλοντικής ρύπανσης και της βελτίωσης της ενεργειακής τους αποτελεσματικότητας με γνώμονες την βιώσιμη και την έξυπνη ανάπτυξη.
10. Βελτίωση γενικού επιχειρηματικού και καινοτομικού περιβάλλοντος έτσι ώστε να είναι ευνοϊκό και φιλικό για την ίδρυση και την ανάπτυξη καινοτόμων επιχειρήσεων.
11. Αξιοποίηση τοπικών δυνατοτήτων και ανάπτυξη των περιφερειακών παραγωγικών συστημάτων καινοτομίας.
12. Δημιουργία-ανάπτυξη-προσαρμογή σύγχρονων υποδομών υποδοχής και ανάδειξης καινοτόμου επιχειρηματικής δραστηριότητας.
13. Ενθάρρυνση συνεργασιών και δικτύωσης μεταξύ των επιχειρήσεων, πανεπιστημίων, ερευνητικών φορέων και συμβουλευτικών δομών.
14. Ενίσχυση της νέας καινοτόμου επιχειρηματικότητας σε παραδοσιακούς τομείς με σημαντικό υπόβαθρο γνώσης.
15. Διασφάλιση δεύτερης ευκαιρίας στην επιχειρηματικότητα που δυνητικά θα μπορούσε να παράγει κάποια καινοτομία.

ΠΥΛΩΝΑΣ Β: ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Η βασική ιδέα των εθνικών συστημάτων έρευνας και καινοτομίας είναι ότι η καινοτομική επίδοση μιας οικονομίας εξαρτάται όχι μόνο από τον τρόπο με τον οποίο οι συγκεκριμένοι φορείς (επιχειρήσεις, ερευνητικά ιδρύματα, πανεπιστήμια κ.λπ.) συμπεριφέρονται, αλλά και από τον τρόπο με τον οποίο αυτοί αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, σε συνεργασία πιθανόν με το κράτος, στην παραγωγή και τη διανομή γνώσης. Ένα σύστημα έρευνας και καινοτομίας μπορεί να θεωρηθεί ως κρίσιμος κόμβος που δημιουργεί και διανέμει τη γνώση, χρησιμοποιεί τη γνώση εισάγοντάς την στην οικονομία υπό μορφή καινοτομιών, τη διαχέει και τη μετασχηματίζει σε κάτι νέο.

Η έρευνα και η καινοτομία συνδέονται σε ένα υπόδειγμα αλυσιδωτών σχέσεων, όπου από τη μία πλευρά η καινοτομία στηρίζεται ή/και πηγάζει από την επιστημονική πρόοδο, και από την άλλη πλευρά ωθεί την παραγωγή νέας επιστημονικής γνώσης. Στο πλαίσιο αυτό, η έρευνα που παράγεται από τα ερευνητικά ιδρύματα και τους φορείς αλλά και η συνδυασμένη γνώση που παράγεται από τη συνεργασία των ερευνητικών φορέων με τις επιχειρήσεις παράγει νέα γνώση και ευρύτερα καινοτομία.

Τα βασικά ευρήματα που προέκυψαν από την ανάλυση στον Πυλώνα Β σχετικά με τις επιδόσεις του εθνικού συστήματος έρευνας και καινοτομίας είναι πως η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των μέτρια καινοτόμων χωρών με βάση την επίδοσή της στο συνοπτικό δείκτη καινοτομίας. Ωστόσο, στο πλαίσιο αυτής της ανάλυσης εμφανίζει διάφορες αρνητικές πτυχές όπου κωδικοποιημένα περιγράφονται ακολούθως:

- Παραμένει στην ομάδα των μέτρια καινοτόμων χωρών και για το 2012 όπως συνέβη τα τελευταία έτη, γεγονός που υποδηλώνει μια γενικότερη στασιμότητα και αδυναμία πραγματοποίησης σημαντικού καινοτομικού άλματος που θα εκτόξευε την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.
- Η καινοτομική της επίδοση υπολείπεται του μέσου όρου της ευρωπαϊκής ένωσης (27).
- Καταγράφει αρνητικό ετήσιο ρυθμό μεταβολής στη καινοτομική επίδοση και μάλιστα κατέχει αρνητική πρωτιά κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης.
- Παρουσιάζει τάση απόκλισης όχι μόνο από τις ηγέτιδες χώρες καινοτομίας αλλά και από τις χώρες που συγκαταλέγονται εντός του γκρουπ των μέτρια καινοτόμων χωρών.

Ένα από τα προβλήματα που φαίνεται πως αναδεικνύεται από την ανάλυση είναι οι ελλείποντες κρίκοι μεταξύ των επιχειρήσεων και των πανεπιστημίων. Ο προσανατολισμός των ερευνητικών φορέων είναι σχεδόν αποκλειστικά στην έρευνα και όχι στην αγορά, και φαίνεται πως δεν υπάρχει ανεπτυγμένη επιχειρηματική κουλτούρα σε ερευνητές. Έτσι η βασική στόχευση της ακαδημαϊκής κοινότητας είναι η καταγραφή και προβολή των αποτελεσμάτων των ερευνητικών προσπαθειών σε δημοσιεύσεις σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά.

Η διαφορετική κουλτούρα, οι διαφορετικές προτεραιότητες, στάσεις και συμπεριφορές ερευνητών και επιχειρηματιών δημιουργούν ένα χάσμα ανάμεσα τους που αναστέλλει την παραγωγή ή τη μεταφορά καινοτομικών αποτελεσμάτων σε προϊόντα ή υπηρεσίες. Ο αυστηρός προσανατολισμός των ερευνητικών φορέων στην έρευνα και όχι στην αγορά, διαμορφώνει ένα δυσχερές περιβάλλον για τη συνεργασία επιχειρήσεων και φορέων έρευνας.

Επιπλέον, φαίνεται πως δεν έχει καθιερωθεί μια σαφής στρατηγική ανάδειξης του εθνικού συστήματος έρευνας και καινοτομίας που να περιγράφει τις ερευνητικές της προτεραιότητες, τη διαδικασία για την ικανοποίηση αυτών των προτεραιοτήτων και τις αρχές που θα στηρίζουν τις διαδικασίες αυτές. Αυτό έχει ως συνέπεια την ύπαρξη μιας ασυνέχειας στις διάφορες πρωτοβουλίες χρηματοδότησης που τελικά αποδεικνύεται αποσπασματική και μη βιώσιμη στο χρόνο.

Ωστόσο, παρά τα προβλήματά του, το ελληνικό σύστημα πανεπιστημιακής και τεχνολογικής εκπαίδευσης διαθέτει ένα ικανό έμπυχο υλικό (ιδίως μεταξύ των νεότερων διδασκόντων) αλλά και έναν αξιοσημείωτο αριθμό ακαδημαϊκών μονάδων με διεθνή επιστημονική παρουσία και σημαντική ερευνητική δραστηριότητα. Ειδικότερα, η ελληνική ερευνητική κοινότητα- στα Πανεπιστήμια και στα ερευνητικά κέντρα έχει βελτιώσει την επίδοσή της και έχει κατακτήσει μια σημαντική θέση και έναν αντίστοιχο αυξημένο ρόλο στις ερευνητικές συνεργασίες.

Γενικά στην Ελλάδα επισημαίνεται το πρόβλημα της εμπορικής αξιοποίησης νέων καινοτόμων ιδεών. Ως εκ τούτου, ενώ φαίνεται πως υπάρχει πλεονέκτημα στη σύλληψη ιδεών, στην υλοποίηση αυτών υπάρχει σημαντικό πρόβλημα. Η περιορισμένη χρηματοδότηση της έρευνας από την άλλη πλευρά φαίνεται πως αποτελεί ένα ακόμα σημαντικό πρόσκομμα για την ανάπτυξη της ερευνητικής δραστηριότητας. Έτσι, το έλλειμμα κρατικής χρηματοδότησης φαίνεται ότι συνιστά κίνητρο για τη συμμετοχή των ερευνητικών φορέων σε ευρωπαϊκά προγράμματα. Ως εκ τούτου, υπό το πρίσμα της απουσίας ξεκάθαρων εθνικών ερευνητικών προτεραιοτήτων σε συνδυασμό με την ισχυρή έλξη της ερευνητικής χρηματοδότησης από την ΕΕ έχει επηρεάσει καθοριστικά στην αυξημένη συμμετοχή σε ερευνητικά έργα / προγράμματα στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι τα ερευνητικά κέντρα βρίσκονται υψηλά στην κατάταξη αναφορικά με συνεργασίες στο πλαίσιο του 7ου προγράμματος πλαισίου και αντίστοιχα υψηλές είναι οι επιδόσεις σε ότι αφορά την παραγωγή επιστημονικής γνώσης. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των ερευνητικών φορέων σε ότι αφορά την εξασφάλιση της συμμετοχής σε ευρωπαϊκά προγράμματα είναι υψηλός. Ως εκ τούτου, φαίνεται ότι υπάρχουν επιστημονικοί «θύλακες αριστείας» σε διεθνές επίπεδο που δεν έχουν αξιοποιηθεί κατάλληλα.

Επιπρόσθετα, το εθνικό σύστημα καινοτομίας της χώρας είναι εξαιρετικά κατακερματισμένο, με τους επιμέρους οργανισμούς που το συγκροτούν να κινούνται με διαφορετικές ταχύτητες, προσανατολισμούς, ικανότητες αφομοίωσης και παραγωγής καινοτομίας. Ο συντονισμός ανάμεσα στις διάφορες συνιστώσες του συστήματος καινοτομίας είναι αδύναμος και η απόδοσή τους έχει σημαντικές διακυμάνσεις. Η εσωτερική δυναμική του ελληνικού συστήματος έρευνας και καινοτομίας προσδιορίζεται από σειρά ασυμμετριών και ανισοτήτων, που συνεπάγονται διαφορετικές ταχύτητες, επιδιώξεις και ικανότητες ανάμεσα σε περιφέρειες, τομείς της παραγωγής, μηχανισμούς πρόσβασης στην τεχνολογία. Συνέπεια του

κατακερματισμού και της αδόμητης ανάπτυξης των ερευνητικών κέντρων στην Ελλάδα είναι η ύπαρξη πολύ μικρών ερευνητικών ομάδων και η έλλειψη κρίσιμης μάζας ερευνητών σε ορισμένους τομείς.

Συνολικά όμως το ερευνητικό σύστημα πάσχει από ασυμμετρίες. Έχουμε πολλά ερευνητικά ιδρύματα, λίγους ερευνητές αλλά πολλοί καλούς με καλές επιδόσεις στην έρευνα όμως μόνο, και δη δημοσιεύσεις και όχι τις πατέντες. Αντίστοιχα σε καλό επίπεδο είναι οι συνεργασίες μεταξύ των ερευνητικών ιδρυμάτων. Η κρατική χρηματοδότηση είναι μεν ιδιαίτερα χαμηλή αλλά από την άλλη πλευρά η χαμηλή χρηματοδότηση κρατάει σε εγρήγορση μια μερίδα ερευνητικών φορέων και ομάδων που βρίσκουν διέξοδο στα χρηματοδοτικά τους προβλήματα συμμετέχοντας σε ευρωπαϊκά προγράμματα. Μέσα από τη συμμετοχή τους σε αυτά συνεργάζονται σε διεθνές επίπεδο και συμμετέχουν στην πρόοδο της επιστήμης.

Πρόβλημα δημιουργείται για την άλλη μερίδα των ερευνητικών φορέων που συντηρούνται αμιγώς από την κρατική χρηματοδότηση και οι οποίοι περιχαράκωνονται ακόμα περισσότερο λόγω ελλείπους χρηματοδότησης και ελλείμματος σε συνεργασίες. Επιπλέον πρόβλημα αποτελεί ότι στην Ελλάδα η ζήτηση από τον ιδιωτικό τομέα για έρευνα είναι περιορισμένη. Αυτό σε ένα βαθμό οφείλεται στο ότι ο ιδιωτικός τομέας χαρακτηρίζεται από μεγάλη διασπορά, μικρό μέγεθος και χαμηλή εξειδίκευση. Η τάση αυτή επιβεβαιώνεται ακόμα και από την σχετικά χαμηλή, χαμηλότερη του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμμετοχή ελληνικών ιδιωτικών επιχειρήσεων στο 7ο ΠΠ.

Για τη βελτίωση της λειτουργίας του εθνικού συστήματος καινοτομίας και την άρση αδυναμιών που παρατηρούνται στην παραγωγή και τη ζήτηση εφαρμόζονται αντίστοιχες πολιτικές. Πολιτικές ακόμα υλοποιήθηκαν για την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας στην έρευνα με την χρηματοδότηση δράσεων για την ίδρυση spin off εταιρειών αλλά και τη δημιουργία οριζόντιων δομών υποστήριξης (θερμοκοιτίδες, τεχνολογικά πάρκα κλπ). Μαθήματα επιχειρηματικότητας εντάχθηκαν στο πρόγραμμα σπουδών πολλών πανεπιστημίων, αναπτύχθηκε υλικό διδασκαλίας επιχειρηματικότητας κλπ ενώ παράλληλα έμφαση δόθηκε στην ενίσχυση συνεργασιών της τριπλής έλικας δηλαδή του ιδιωτικού τομέα (πχ βιομηχανία), με την έρευνα και τις δημόσιες υπηρεσίες.

Ο σχεδιασμός όμως των προγραμμάτων αυτών ήταν στις περισσότερες περιπτώσεις ιδιαίτερα φιλόδοξος και υπήρχαν πολλά προβλήματα στην υλοποίηση. Σε άλλες περιπτώσεις ο σχεδιασμός δεν υλοποιήθηκε πλήρως καθώς στην πορεία οι προτεραιότητες άλλαξαν. Άλλες περιπτώσεις απέτυχαν γιατί το επιχειρηματικό σύστημα δεν είχε την ωριμότητα, γνώση, πληροφόρηση, κίνητρο κλπ για να συμμετέχει.

Η ύπαρξη χρηματοδότησης ως κίνητρο τελικά οδηγεί στην ανάπτυξη φιλοσοφίας στείρας απορρόφησης των διαθέσιμων πόρων χωρίς να εξετάζεται η αποτελεσματικότητά τους. Σε γενικές γραμμές το μοντέλο των άμεσων ενισχύσεων περισσότερο συνέβαλε στην αδράνεια και λιγότερο στην ενεργοποίηση, εξωστρέφεια, συνεργασία κλπ. Συνεπώς χρηματοδοτικά εργαλεία όπως οι επιδοτήσεις θα πρέπει να δίνονται για την επίλυση εστιασμένων θεμάτων, προβλημάτων/ αξιοποίηση ευκαιριών της βιομηχανίας υλικών συσκευασίας ή στο πλαίσιο

επιβράβευσης ιδιωτικών πρωτοβουλιών. Άλλωστε πλέον και στην Ευρώπη έχει πλέον εγκαταλειφθεί το μοντέλο των άμεσων ενισχύσεων.

Σε γενικές γραμμές οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν δεν πέτυχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα για τους παρακάτω λόγους:

- Οι πολιτικές δεν ήταν επαρκώς πληροφορημένες, αδιαφόρησαν για τα χαρακτηριστικά, τις αδυναμίες, τις ασυνέχειες, και ασυμμετρίες του εθνικού συστήματος καινοτομίας. Δεν βασίσθηκαν σε ένα στέρεο σώμα έρευνας και μελετών.
- Οι πολιτικές δεν υιοθέτησαν μια θεσμική και συστημική φιλοσοφία, αλλά προσανατολίσθηκαν σχεδόν αποκλειστικά στη λογική της μόχλευσης μέσω συγχρηματοδοτήσεων, όπου δημόσιοι πόροι κινητοποιούν ιδιωτικούς.
- Η συνολική προσπάθεια και οι πόροι που διατέθηκαν για έρευνα και καινοτομία ήταν πενιχροί.

Γενικότερα, η αναβάθμιση της ερευνητικής δραστηριότητας και κυρίως η διασύνδεσή της με το ελληνικό παραγωγικό-επιχειρηματικό σύστημα απαιτεί μια σειρά από μέτρα με στόχο τη σταδιακή ποσοτική αύξηση και την αναδιάρθρωση της χρηματοδοτικής του βάσης, την εισαγωγή νέων εργαλείων, την ενδυνάμωση της διασύνδεσής του με το παραγωγικό σύστημα, την ανάπτυξη της ερευνητικής δραστηριότητας του επιχειρηματικού τομέα, την αξιοποίηση αποτελεσμάτων έρευνας από τον δημόσιο τομέα, τον ανασχεδιασμό του ερευνητικού ιστού με τη λειτουργική ενοποίηση του χώρου της πανεπιστημιακής έρευνας με τον αντίστοιχο των ερευνητικών κέντρων και ινστιτούτων και την οργανική ένταξη στο σύστημα νέων ερευνητών. Οι στρατηγικές αυτές κατευθύνσεις που προτείνονται παρακάτω μπορούν να απεγκλωβίσουν το Εθνικό Σύστημα Έρευνας και Καινοτομίας της χώρας από τις βασικές παθογένειες, ασυμμετρίες και τις υστερήσεις που το χαρακτηρίζουν αλλά και από την έλλειψη μιας συνεκτικής ερευνητικής κοινότητας. Ο απεγκλωβισμός και η ανάπτυξη του εθνικού συστήματος έρευνας και καινοτομίας μπορεί να συμβάλει στην ανασυγκρότηση και την επανένταξη της ελληνικής οικονομίας σε μια τροχιά δυναμικής ανέλιξης με υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης και εντέλει σε μια έξυπνη και βιώσιμη ανάπτυξη.

Στο πλαίσιο αυτό οι στρατηγικές προτεραιότητες που διατυπώνονται για την ανάπτυξη του εθνικού συστήματος έρευνας και καινοτομίας είναι οι εξής:

1. Αξιοποίηση, πρόσληψη και κατάρτιση του ερευνητικού δυναμικού από τον ιδιωτικό τομέα.
2. Οικονομική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από την Έρευνα και την Τεχνολογική Ανάπτυξη με στόχο την ανάπτυξη τεχνολογικών και οργανωτικών καινοτομιών.
3. Ενίσχυση ποιότητας και κινητικότητας ερευνητικού δυναμικού και αξιοποίηση των νησίδων αριστείας στην ερευνητική δραστηριότητα.
4. Δημιουργία, ανάπτυξη και αξιοποίηση των συνεργατικών τεχνολογικών σχηματισμών και συστάδων επιχειρήσεων (clusters) για την προώθηση της καινοτομίας.

5. Παροχή κινήτρων για συνεργασίες σε θέματα κατοχύρωσης δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.
6. Δημιουργία και ενίσχυση συνεργασιών και δικτυώσεων σε Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη.
7. Προώθηση της "ανοικτής" καινοτομίας.
8. Αξιοποίηση του δημόσιου τομέα ως βασικού χρήστη αποτελεσμάτων έρευνας (Public Procurement for Innovation).
9. Εκπαιδευτικό σύστημα προσανατολισμένο και στην πρακτική ανάπτυξη εφαρμογών καινοτομιών.
10. Χρηματοδοτική υποστήριξη (δημόσια και ιδιωτική) του εθνικού συστήματος έρευνας και καινοτομίας με τη σταδιακή αύξηση των δαπανών για την έρευνα και τη συστηματική προσέλκυση ιδιωτικών πόρων.

ΠΥΛΩΝΑΣ Γ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Η ανάλυση στον Πυλώνα Γ' εστιάζει στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού διότι αποτελεί μια κρίσιμη συνιστώσα στενά συνυφασμένη με το νέο παραγωγικό υπόδειγμα που έχει ανάγκη η χώρα, αλλά και με ριζικά εκσυγχρονισμένες επιχειρηματικές πρακτικές. Σε περιόδους παρατεταμένης ύφεσης και αυστηρών δημοσιονομικών περιορισμών, όπως αυτή που διανύει για πέμπτη συνεχή χρονιά η χώρα μας, αλλά και ενόψει της τόσο αναγκαίας παραγωγικής ανασυγκρότησης της οικονομίας, είναι απαραίτητη μια ολοκληρωμένη πολιτική ανάπτυξης του εγχώριου ανθρώπινου κεφαλαίου, ενός πολύτιμου παραγωγικού συντελεστή που στην Ελλάδα εξακολουθεί να παραμένει εν πολλοίς αναξιοποίητος και υποβαθμισμένος. Πόσο μάλλον που η διαρκώς αυξανόμενη 'διαρροή εγκεφάλων' στο εξωτερικό, με τη μορφή μετανάστευσης ενός ικανού και προσοντούχου τμήματος του εγχώριου δυναμικού προς αναζήτηση εργασίας και καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, συνιστά μια απώλεια ανθρώπινου κεφαλαίου με ανυπολόγιστες οικονομικές αλλά και κοινωνικές συνέπειες.

Έτσι, στον Πυλώνα Γ πραγματοποιείται μια προσπάθεια καταγραφής και παρουσίασης των βασικών στοιχείων για την αγορά εργασίας στην Ελλάδα, τις τελευταίες εξελίξεις σχετικά με το ανθρώπινο δυναμικό, την απασχόληση και την ανεργία, αλλά και τις διαγραφόμενες μελλοντικές τάσεις από την πλευρά της ζήτησης εργασίας. Παρατίθενται επιπλέον συγκεκριμένες πολιτικές διοίκησης και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού στις ελληνικές επιχειρήσεις, καθώς και στοιχεία, με βάση τελευταίες έρευνες γύρω από την ελληνική επιχειρηματικότητα, των νέων και των πρώτων σταδίων. Κατόπιν πραγματοποιείται σχετική ανάλυση των βέλτιστων πρακτικών ανάπτυξης, με γνώμονα την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας και παρουσιάζονται ποικίλα συγκεκριμένα προγράμματα που στοχεύουν ακριβώς στη στήριξη των νέων, της επιχειρηματικότητας και της καινοτομικής σκέψης και δράσης.

Στην Ελλάδα καταγράφεται μία συνεχής εκτόξευση των ποσοστών ανεργίας κατά την περίοδο της παρατεταμένης ύφεσης που διανύουμε. Τα συμβατικά μέτρα καταπολέμησης της ανεργίας δεν μπορούν ν' αποδώσουν στη σημερινή συγκυρία δημοσιονομικής προσαρμογής και αυστηρής λιτότητας. Παράλληλα, λόγω της δραστηκής μείωσης των δημοσίων δαπανών, δεν είναι δυνατή ούτε η προώθηση παραδοσιακών μέτρων τόνωσης της απασχόλησης μέσω των δημοσίων επενδύσεων των απευθείας μεταβιβάσεων στα νοικοκυριά για αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματός τους ή της φορολογικής πολιτικής.

Χρειάζεται, συγκεκριμένα, ένα μείγμα "ανακουφιστικών" πολιτικών άμεσης απόδοσης και διαρθρωτικών πολιτικών μεσο-μακροπρόθεσμης απόδοσης. Οι 'ανακουφιστικές' πολιτικές θα πρέπει να επικεντρωθούν κυρίως στην αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων που βιώνουν τεράστιες δυσκολίες εισόδου στην αμειβόμενη απασχόληση, ενδεχομένως με τη δημιουργία άμεσης απασχόλησης στον κοινωνικό τομέα της οικονομίας και στους τομείς των υπηρεσιών από τις οποίες το κράτος σταδιακά αποσύρεται (π.χ. φροντίδα, πολιτισμός, περιβάλλον).

Οι διαρθρωτικές πολιτικές θα πρέπει να κινούνται προς την κατεύθυνση της αντιμετώπισης των χρόνιων διαρθρωτικών αδυναμιών της αγοράς εργασίας και ειδικότερα στην άρση των

εμποδίων πρώτης εισόδου στην αμειβόμενη απασχόληση, που παραμένει και το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα. Βασική όμως προϋπόθεση για να έχουν επιτυχή έκβαση οι πρωτοβουλίες στήριξης της απασχόλησης των νέων είναι η αντιμετώπιση των χρόνιων στρεβλώσεων και ελλείψεων που χαρακτηρίζουν τις πολιτικές απασχόλησης στη χώρα μας και υπονομεύουν την αποτελεσματικότητά τους.

Σύμφωνα με τα βασικά στοιχεία και συμπεράσματα από τις αξιολογήσεις των μαθητικών επιδόσεων στη χώρα, καθώς και της σύγκρισής τους με τις αντίστοιχες άλλων χωρών, έτσι όπως καταγράφονται από τις τελευταίες έρευνας της PISA 2009, η Ελλάδα βρίσκεται χαμηλά στη σχετική κατάταξη. Γενικά, το εκπαιδευτικό σύστημα παρουσιάζει ελλείψεις στη σφαιρικότερη μόρφωση των νέων στα πανεπιστήμια, αλλά και στις χαμηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες, γεγονός το οποίο, σε συνδυασμό με τη μαζική αύξηση των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τις δύο τελευταίες δεκαετίες στη χώρα, συνιστούσαν βασικά αίτια της σχετικά αυξημένης ανεργίας των νέων πτυχιούχων στην Ελλάδα. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε υπερπροσφορά εργασίας νέων με πτυχίο και ζήτηση προσόντων και δεξιοτήτων από τις επιχειρήσεις, τα οποία δεν συνδέονται πάντα με την κατοχή πτυχίου.

Αναφορικά με τις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού, πρόσφατες έγκυρες έρευνες πεδίου για την πρόβλεψη των μεταβολών στα περιφερειακά συστήματα και τις αγορές εργασίας, παρέχουν ενδιαφέροντα εμπειρικά ευρήματα. Μεταξύ άλλων, ένα ενδιαφέρον εύρημα που προέκυψε είναι πως από τις επιχειρήσεις που αναφέρουν προβλήματα στην εύρεση υποψηφίων, η βασική δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι οι υποψήφιοι δεν πληρούν τις προδιαγραφές της θέσης εργασίας, υπάρχει δηλαδή απόκλιση μεταξύ των απαιτήσεων της θέσης και των προσόντων / δεξιοτήτων που οι υποψήφιοι διαθέτουν.

Ως προς τους ενδεικτικούς κλάδους και τα επαγγέλματα με την αναμενόμενη μελλοντική εγχώρια αναπτυξιακή δυναμική, φαίνεται πως οι τομείς εκείνοι της ελληνικής οικονομίας, οι οποίοι αναμένεται να έχουν σχετικά έντονη αναπτυξιακή δυναμική, υψηλή ανταγωνιστικότητα και εξαγωγικές επιδόσεις τα επόμενα χρόνια και ως εκ τούτου αυξημένες ανάγκες σε καταρτισμένο, υψηλών προσόντων και δεξιοτήτων ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται οι υπηρεσίες που συνδέονται με τον Τουρισμό, οι κλάδοι της Ενέργειας, οι Επιστήμες Υγείας και το Φάρμακο, ο κλάδος της Βιο – αγροδιατροφής και η Βιομηχανία Τροφίμων, οι κλάδοι που συνδέονται με το Περιβάλλον, ο τομέας Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών και η Ναυτιλία. Επιπλέον, η «πράσινη απασχόληση» αφορά όλους τους τομείς παραγωγής (πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή) και συνδέεται με δραστηριότητες που συμβάλλουν στη διατήρηση ή και αποκατάσταση του περιβάλλοντος. Η στροφή σε πράσινες δράσεις θα μπορούσε να αναζωογονήσει και τους πιο παραδοσιακούς κλάδους που σήμερα εν μέσω κρίσης βρίσκονται σε ύφεση, όπως είναι ο κλάδος των κατασκευών, αλλά και οι «πράσινες δράσεις» στη βιομηχανία, όπως η προώθηση καθαρότερων τεχνολογιών παραγωγής και ο σχεδιασμός φιλικότερων προς το περιβάλλον προϊόντων.

Επιπλέον, η παρούσα στρατηγική μελέτη παρουσιάζει ορισμένες από τις βασικές εταιρικές πολιτικές διοίκησης και ανάπτυξης του ανθρώπινου κεφαλαίου στις ελληνικές επιχειρήσεις και καταγράφει τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται το HR με την ανάπτυξη καινοτομικής σκέψης.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι σύγχρονες επιχειρήσεις κάθε είδους βλέπουν την καινοτομία ως βασικό συστατικό στοιχείο της επιχειρηματικής τους στρατηγικής, προκειμένου να βελτιώσουν τη θέση τους, σε ένα περιβάλλον εντεινόμενου διεθνούς ανταγωνισμού και ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων. Κεντρικό ρόλο στην παραγωγή καινοτομίας παίζει το ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο, μπορεί να γεννήσει νέες ιδέες, νέες διαδικασίες και νέες οπτικές και προσεγγίσεις στην επίλυση προβλημάτων. Η δημιουργία ενός εργασιακού περιβάλλοντος που να ευνοεί την καινοτομία, μέσα από την επιλογή και την ανάπτυξη του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού, πρέπει ν' αποτελεί κεντρική προτεραιότητα για τις επιχειρήσεις που στοχεύουν να είναι φορείς αλλαγής. Κατά συνέπεια, οι επιχειρήσεις οφείλουν να προσαρμόσουν τις πρακτικές προσέλκυσης και διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού σε αυτές τις μεταβολές και να κάνουν το εργασιακό περιβάλλον πιο ελκυστικό για τους νέους, καλύπτοντας ταυτόχρονα τις ανάγκες τους για υψηλά καταρτισμένο εργατικό δυναμικό με καινοτομικές δυνατότητες. Οι σύγχρονες επιχειρήσεις και οργανισμοί δεν μπορούν άλλωστε ν' αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης, χωρίς ένα ανθρώπινο δυναμικό ανεπτυγμένο και καλά καταρτισμένο, το οποίο η διοίκηση να εκτιμά και να διαχειρίζεται ορθά.

Τα επόμενα χρόνια θα έρθουμε αντιμέτωποι με αυξημένες ανάγκες για εργασιακή εμπειρία σε επαγγελματικές κατηγορίες και ειδικότητες που τείνουν να αναδειχθούν ως εκείνες με τη μεγαλύτερη ζήτηση από την αγορά εργασίας σε συγκεκριμένους κλάδους και οικονομικούς τομείς, αλλά και συνολικά στην αγορά εργασίας, ως τα «συγκριτικά πλεονεκτήματα» που θα κάνουν τον εργαζόμενο πιο ανταγωνιστικό. Στο πλαίσιο αυτό, η συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και η διά βίου μάθηση αποτελούν σημαντικά εφόδια προκειμένου να αποκτηθούν τα προσόντα εκείνα, οι γνώσεις και οι δεξιότητες που θα διευκολύνουν την είσοδο στην αγορά εργασίας και θα επιτρέψουν στον εργαζόμενο να παραμείνει ανταγωνιστικός, ενημερωμένος και πιστοποιημένα να βελτιώνεται γύρω από τις τελευταίες εξελίξεις και απαιτήσεις της ειδικότητάς του.

Η συνεχιζόμενη επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση είναι ένα σημαντικό εργαλείο το οποίο συμβάλλει στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και αποτελεί καθοριστικό παράγοντα που διευκολύνει την πρόσβαση ή την παραμονή του στην αγορά εργασίας. Το σημαντικό πλεονέκτημα της επαγγελματικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο αυτό έγκειται στο ότι κανείς μπορεί να καταρτιστεί σε θέματα πέρα από τον άμεσο τομέα εργασίας του και να αποκτήσει επιπλέον επίσημη πιστοποίηση επί αυτών, ως συμπληρωματικό στοιχείο της δια βίου εκπαίδευσης. Ταυτόχρονα, η εκπαίδευση/ κατάρτιση θα πρέπει να είναι επικαιροποιημένη και να στοχεύει στις ανάγκες της δεδομένης χρονικής περιόδου και του εκάστοτε κλάδου. Ωστόσο, το σύστημα της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα είναι πολυδιασπασμένο και καθοδηγείται από παράγοντες της προσφοράς (δηλ. την ανάγκη των ατόμων να εξασφαλίσουν μια επιδότηση, λόγω της απουσίας μιας επαρκούς πολιτικής επιδότησης της ανεργίας), παρά από παράγοντες της ζήτησης (δηλ. τις ανάγκες των εργοδοτών και της αγοράς εργασίας). Η επίτευξη των ευρωπαϊκών στόχων καθίσταται δυσχερέστερη για τη χώρα μας, καθώς η Ελλάδα παραμένει μια από τις χώρες με τη χαμηλότερη συμμετοχή σε ενέργειες δια βίου μάθησης.

Παράλληλα με την ανάγκη ενίσχυσης της συνεχιζόμενης κατάρτισης των εργαζόμενων, μια εξίσου σημαντική προσέγγιση για την αναπλήρωση του ελλείμματος δεξιοτήτων στο επίπεδο της μέσης και ανώτερης τεχνικής εκπαίδευσης και τη διασύνδεση των φοιτητών / σπουδαστών με την αγορά εργασίας, συνιστά η αξιοποίηση των θεσμών της μαθητείας και της πρακτικής άσκησης στο ελληνικό επιχειρηματικό περιβάλλον, ειδικά σε κλάδους που χαρακτηρίζονται από ταχεία ανάπτυξη και μεταβολή των τεχνολογικών / παραγωγικών διαδικασιών. Παρά την υστέρηση που παρατηρείται στην αξιοποίηση των θεσμών της πρακτικής άσκησης και μαθητείας στην Ελλάδα, η χρησιμότητά τους έχει αρχίσει να αναγνωρίζεται ολοένα περισσότερο, τόσο από την ελληνική πολιτεία, όσο και από τις επιχειρήσεις.

Οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης αποτελούν ήδη από τη δεκαετία του 1980 σημαντικό «εργαλείο» καταπολέμησης της ανεργίας και κατέχουν κεντρική θέση στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση, αλλά και στις εθνικές πολιτικές. Οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης καλούνται να αντιμετωπίσουν τα αίτια εμφάνισης της ανεργίας, σε αντιδιαστολή προς τις «παθητικές» πολιτικές, οι οποίες απλώς αντισταθμίζουν, εν μέρει τουλάχιστον, την απώλεια εισοδημάτων των εργαζομένων εξ αιτίας της ανεργίας. Παρά τη γενναία συνεισφορά των κοινοτικών πόρων (κυρίως του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου), οι πολιτικές απασχόλησης στη χώρα μας υπο-χρηματοδοτούνται σταθερά. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα, διαθέτει ένα εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό του ΑΕΠ της στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης (περί το 0,5%), ακόμη και την περίοδο πριν την κρίση. Οι πολιτικές αγορές εργασίας που αποσκοπούν στην εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση των ανέργων (ή/και των εργαζομένων με ανεπαρκείς δεξιότητες) συνιστούν συνήθως την αποτελεσματικότερη ενεργητική παρέμβαση στις αγορές εργασίας, ενώ, αντιθέτως, η επιδοτούμενη απασχόληση αποτελεί την πλέον αμφιλεγόμενη ενεργητική πολιτική.

Τέλος, ένα ολοκληρωμένο και αποτελεσματικό σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού θα πρέπει να περιλαμβάνει, αφενός όλες τις επιμέρους στρατηγικές που ενθαρρύνουν την επιχειρηματικότητα, την καινοτομία, την έρευνα, και την εισαγωγή και εφαρμογή των νέων τεχνολογιών, και αφετέρου, τις στρατηγικές εκείνες που συνδέονται με την παραγωγή γνώσης και δεξιοτήτων που διοχετεύονται στην παραγωγική διαδικασία. Το δεύτερο αυτό σκέλος συνδέεται άρρηκτα με το εκπαιδευτικό σύστημα και τις παροχές του σε εφόδια και γνώσεις που απαιτούνται σε μια σύγχρονη αγορά εργασίας, αλλά και με τη διαμόρφωση των αναγκαίων συνθηκών που θα εξασφαλίζουν τη διά βίου μάθηση των ατόμων κάθε ηλικίας και εκπαιδευτικού επιπέδου και τη διαρκή ανανέωση των προσόντων και των δεξιοτήτων τους. Η παρεχόμενη εκπαίδευση και δια βίου μάθηση και οι ανάγκες της αγοράς εργασίας θα πρέπει να είναι σε συνεχή αλληλο-τροφοδότηση, ώστε να διευκολύνεται η αποτελεσματικότερη σύζευξη της προσφοράς και της ζήτησης ειδικοτήτων και ν' αμβλυθεί το φαινόμενο της σημερινής έντονης αναντιστοιχίας.

Στο πλαίσιο αυτό οι βασικές στρατηγικές προτεραιότητες που προτείνονται για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού είναι οι ακόλουθες:

1. Ενίσχυση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη επιχειρηματικής κουλτούρας, με έμφαση στους τομείς όπου η χώρα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα: τομιακές πολιτικές, έξυπνη εξειδίκευση
2. Αναβάθμιση των πολιτικών διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού: βελτίωση δεξιοτήτων, αναβάθμιση προσόντων, βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης/διοίκησης και κατάρτισης του ανθρωπίνου κεφαλαίου.
3. Ενίσχυση της απασχόλησης των νέων και ειδικότερα: βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης των νέων, κυρίως των νέων με χαμηλές δεξιότητες και τυπικά προσόντα, και αναχαίτιση της «διαρροής εγκεφάλων» (brain drain), δηλαδή της μετανάστευσης νέων επιστημόνων με υψηλού επιπέδου γνώσεις στο εξωτερικό.
4. Αντιμετώπιση των κενών σε δεξιότητες, της «έλλειψης ταλέντου» και της αναντιστοιχίας προσφοράς και ζήτησης ειδικοτήτων.
5. Βελτίωση των υπηρεσιών στήριξης της απασχόλησης
6. Διαρκή αναβάθμιση προσόντων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού.